

RÜDIGER VON FRITSCH a fost vreme de cinci ani (2014–2019) ambasadorul Germaniei la Moscova, reprezentând interesele țării sale în fața președintelui Vladimir Putin.

După ce a studiat istoria și filologia la Erlangen și Bonn, a intrat în serviciul de Externe în 1984. După diverse funcții de secretar la ambasadele germane din Varșovia, Nairobi și în cadrul Reprezentanței Permanente pe lângă Uniunea Europeană de la Bruxelles, în 1999 a devenit șef de departament în cadrul Biroului președintelui federal, iar în 2004, vicepreședinte al Serviciului Federal de Informații. Trei ani mai târziu, a devenit șef al Departamentului de Economie și Dezvoltare Durabilă din cadrul Ministerului Federal de Externe și asistent la negocierile G8. În 2010 a preluat funcția de ambasador la Varșovia, rămânând acolo patru ani. S-a retras din activitatea diplomatică în vara anului 2019.

La Curtea Veche Publishing i-a mai fost tradus volumul *Drumul Rusiei. Ambasador la Moscova* (2021).

VICTOR SCORADEȚ este germanist, critic de teatru, traducător și regizor. Are o bogată experiență de colaborare atât cu editurile românești și cu importante publicații literare din țară și din străinătate, cât și cu teatre din România și cu Televiziunea Română.

Printre autorii pe care i-a tradus din limba germană se numără Friedrich Nietzsche, Günter Grass, Bertolt Brecht, Peter Handke și Wolfgang Ischinger. A primit Medalia Goethe, Crucea de Merit în grad de Cavaler al Ordinului de Merit al Republicii Federale Germania și Premiul UNITER pentru cel mai bun critic. La Curtea Veche Publishing i-au apărut traduceri: *Om bun la centru* (Andrei Mihăilescu, 2018) și *Lumea în pericol* (Wolfgang Ischinger, 2019).

Rüdiger von Fritsch

UN PUNCT DE COTITURĂ

Războiul lui Putin
și urmările lui

Prefață de
EMIL HUREZEANU

Traducere din germană și note de
VICTOR SCORADEȚ

CURTEA VECHÉ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

FRITSCH, RÜDIGER von

Un punct de cotitură. Războiul lui Putin și urmările lui /

Rüdiger von Fritsch ; pref. de Emil Hurezeanu ;

trad. din germană și note de Victor Scoradeț. -

București : Curtea Veche Publishing, 2022

ISBN 978-606-44-1241-6

I. Hurezeanu, Emil (pref.)

II. Scoradeț, Victor (trad. ; note)

32

ISBN epub: 978-606-44-1262-1

Carte publicată și în ediție digitală

Redactor: Diana Ilie

Corector: Cristina Ștefan

Tehnoredactor: Nitsch-Petioky Loránd

Copertă: Dora Marian

Coordonarea ediției: Anca-Maria Pănoiu

CURTEA VECHE PUBLISHING

str. Aurel Vlaicu nr. 35, București, 020091

redacție: 0744 55 47 63

distribuție: 021 260 22 87, 021 222 25 36, 0744 36 97 21

fax: 021 223 16 88

redactie@curteaveche.ro

comenzi@curteaveche.ro

curteaveche.ro

RÜDIGER VON FRITSCH

Zeitenwende. Putins Krieg und die Folgen

© Aufbau Verlage GmbH & Co. KG, Berlin, 2022

Alle Rechte vorbehalten.

Sursa imaginii de pe copertă: Shutterstock

© CURTEA VECHE PUBLISHING, 2022

pentru prezenta versiune în limba română

Cuprins

Drumul și fractura.	
Războiul lui Putin, busola diplomatului	
<i>de Emil Hurezeanu</i>	9
Cuvânt înainte la ediția în limba română	17
Introducere	21
I. Cum s-ar putea încheia războiul:	
scenarii	33
II. Umbra istoriei	47
Sistemul Putin	47
Neoimperialism	60
Cea mai mare catastrofă geopolitică	
a secolului al XX-lea	65
Marele Război de Apărare a Patriei	70
Amenințarea NATO	73
III. Drumul spre război	85
Anexarea Crimeei și luptele din Donbass	85
Ucraina în gândirea geopolitică	
a lui Putin	91

Drumul Ucrainei	98
Ucraina și Uniunea Europeană	102
Sancțiuni	106
Acordul de la Minsk	109
Extinderea conflictului	112
Intervenția Rusiei în Siria în 2015	112
Ajunul războiului	117
Comasarea trupelor	123
Disputa cu SUA pe tema armelor nucleare	129
Agravarea	134
Lista de revendicări ale Moscovei	134
Atacul din 24 februarie 2022	142
Reacția Occidentului	144
IV. Urmările războiului	153
Primele săptămâni de război	153
Occidentul și noua confruntare	160
Răspunderea pentru „statele intermediare“ ..	174
Urmările globale	180
Urmările pentru Rusia	190
Mulțumiri	203

I

Cum s-ar putea încheia
războiul: scenarii

La jumătatea lui aprilie 2022, când a fost terminat manuscrisul acestei cărți, războiul împotriva Ucrainei dura deja de mult prea mult timp. Mult prea mult, mai ales pentru oamenii acestei țări, care au fost nevoiți să treacă prin chinuri cumplite, pentru infrastructura ei devastată, pentru orașele ei distruse. Cu fiecare nouă zi de război, chipul Ucrainei se schimba tot mai mult – „cea mai nefericită dintre țările Europei“, cum a formulat intelectualul polonez Adam Michnik. Loviturile lui Vladimir Putin aveau și scopul de a spulbera identitatea Ucrainei, tradițiile ei culturale, bisericile, monumentele și edificiile, istoria de sine stătătoare. Războiul din Ucraina dura prea mult și din perspectiva lui Vladimir Putin, căci intenția lui fusese, cât se poate de evident, cu totul alta.

Operațiunea militară rusească începută pe 24 februarie 2022 urmărea cât se poate de clar trei obiective. În primul rând, ea trebuia să implice în proporție cât mai mare

forțele ucrainene în acțiuni de luptă printr-o ofensivă constantă, dar nu decisivă, și să le lege astfel de estul țării. În al doilea rând, avea scopul de a crea în sudul țării un pod terestru între Rusia și Crimeea și, dincolo de asta, dacă era cu putință, de a bloca total accesul Ucrainei la Marea Neagră. Acest obiectiv era urmărit și prin bombardamentele cumplite asupra Mariupolului. Al treilea obiectiv, esențial, era o lovitură rapidă, decisivă, în inima Ucrainei, care este Kievul, și împotriva conducerii țării. Cu pierderi mult mai mari decât se așteptaseră, au reușit treptat, în pofida unei armate ucrainene care se apăra cu îndârjire, să îndeplinească primele două obiective: să declanșeze lupte sângeroase în estul țării și să ocupe părți mari din zona țărmului Mării Negre. Însă asaltul rapid și victorios asupra Kievului, scopul propriu-zis al agresiunii rusești, a eșuat.

Concepțiile celor două părți în legătură cu condițiile care ar trebui îndeplinite pentru o încetare a ostilităților au fost încă de la început ireconciliabile. Rusia lui Vladimir Putin a insistat asupra următoarelor patru pretenții. În primul rând, Ucraina ar fi trebuit să recunoască apartenența Crimeei la Rusia, în al doilea rând, ar fi fost nevoită să accepte nu numai independența regiunilor separatiste, așa-numitele „republici populare“, ci și extinderea teritorială a acestora asupra întregilor *oblastii* (unități administrativ-teritoriale) Donețk și Lugansk. În al treilea rând, Ucraina ar fi trebuit demilitarizată, ca apoi să se declare neutră. Și, în al patrulea rând, Ucraina ar fi trebuit „denazificată“, ceea ce, din perspectivă rusească,

nu ar fi însemnat nimic altceva decât schimbarea conducerii politice, în frunte cu președintele Zelenski.

În ciuda marilor suferințe și a distrugerilor îngrozitoare, Ucraina nu era dispusă să oprească lupta împotriva agresorului și să accepte revendicările rusești. Totuși, încă dinainte de începerea operațiunilor militare, președintele Zelenski sugerase că va lua în calcul revenirea la neutralitate. Aceasta fusese poziția țării sale până în 2014. Abia după anexarea Crimeei de către Rusia și odată cu amenințarea războiului declanșat de Rusia în Donbass, parlamentul ucrainean a declarat, în 2019, aderarea la NATO drept obiectiv constituțional.

Însă președintele Zelenski a declarat cât se poate de clar că o viitoare neutralitate ar trebui garantată cu angajamente ferme de protecție din partea unor terțe puteri, pentru a evita ca Ucraina să se mai afle în situația în care luptă singură cu agresorul. Așadar, puterile garante trebuiau să primească dreptul de a interveni în cazul în care Ucraina ar fi fost implicată într-un nou conflict. Pentru Rusia, până și ideea că o Ucraină neutră ar fi fost înarmată era inacceptabilă. Simpla citire a unui tratat de drept internațional este de ajuns pentru a vedea că o astfel de autoprotecție este premisa fundamentală a neutralității, ca în cazul Elveției sau Austriei. În plus, președintele Zelenski declarase că nu va renunța la teritoriul ucrainean. Totuși, pentru viitor, el a anunțat perspectiva unui referendum. Cât despre „denazificare“, e lesne de înțeles că nu a fost întâmpinată decât cu reacții sarcastice.

Săptămâni întregi nu a fost cu putință să fie obținut un armistițiu pentru tratative substanțiale. Nu au putut fi încheiate nici măcar înțelegeri solide despre coridoarele umanitare. Astfel încât a apărut din ce în ce mai des întrebarea: cum ar fi posibil să fie încheiat acest conflict teribil? După șase săptămâni de război, pe la mijlocul lunii mai, au prins contur patru scenarii despre cum s-ar putea desfășura în continuare războiul Rusiei împotriva Ucrainei. Ele vor fi schițate aici, fără să ne întrebăm care este realist și în ce măsură.

Primul scenariu: Victoria Ucrainei

La scurt timp după ce a început războiul, a devenit clar că atacul rusesc împotriva Ucrainei are slăbiciuni considerabile. Starea trupelor rusești care luau parte la invazie s-a dovedit mai proastă decât era de așteptat. S-a adeverit fraza unui important expert militar rus, Aleksandr Golț: „E mai ușor să pari periculos decât să fii periculos.“

O privire asupra cheltuielilor militare de-a lungul ultimilor ani (în 2020, se aflau cam la nivelul celor din Marea Britanie) arată că, pe lângă cele făcute pentru modernizarea armamentului și a forțelor nucleare, banii au curs mai întâi spre sistemele de apărare aeriană și spre dezvoltarea rachetelor hipersonice, spre îmbunătățirea capacităților cibernetice ale serviciului secret al armatei, spre dotarea forțelor speciale – care au fost apoi folosite în Siria – și a

sistemelor maritime. Cheltuielile pentru forțele armate terestre, care au fost folosite prioritar în Ucraina, s-au situat abia pe locul șapte în rândul priorităților convenționale. În rapoartele din teren se înmulțeau nemulțumirile legate de logistică, de aprovizionarea trupelor cu hrană, muniție și combustibil și, mai ales, de numărul mare de victime. Și în conducerea operațiunii se făceau simțite slăbiciuni considerabile, mai ales în comunicații și coordonare. În mod evident, mai mulți generali și-au pierdut viața când au fost nevoiți să se deplaseze în primele linii. Din comunicarea cu familiile și din rapoartele despre soldații ruși care au fost luați prizonieri sau care au dezertat a rezultat că moralul soldaților pe câmpul de luptă nu era deloc bun, mai ales în cazul celor foarte tineri.

Este adevărat că armata rusă a reușit să câștige teren și să distrugă instalații militare ucrainene, însă forțele armate ale Ucrainei, susținute de populație, nu au fost dispuse să cedeze marile orașe. Calculul rușilor de a cuceri repede Kievul, fără o împotrivire notabilă, s-a dovedit greșit. Cei de la Moscova se pare că nu se așteptaseră la un război de gherilă, din casă în casă. Prin urmare, au trecut la bombardarea orașelor cu artilerie și rachete – și s-au concentrat mai întâi asupra cuceririi estului Ucrainei.

Premisa unei victorii ucrainene ar însemna o stagnare a acțiunilor de luptă și o încetinire bruscă a atacului rusesc, bazată și pe uzura materială, și pe o

demoralizare sporită a trupelor. O opoziție din ce în ce mai mare în Rusia împotriva războiului ar susține o astfel de evoluție. Dacă ucrainenii ar reuși să oblige forțele armate ruse să se mai retragă, sau să se retragă mai ales din acele teritorii cucerite în 2022, de la începerea războiului, președintele Zelenski s-ar arăta dispus să accepte anexarea Crimeei și a așa-numitelor „republici populare din sud-est” ca pe niște fapte împlinite, fără să recunoască însă cu adevărat această situație. Că țara lui ar fi de acord să revină la neutralitate – cu condiția unor „garanții solide” –, acestea sunt lucruri pe care le sugerase deja.

Ca rezultat al unei victorii ucrainene, țara și-ar menține pe deplin statalitatea. Ceea ce ar implica și dreptul, și posibilitatea de a încheia alianțe, cum ar fi intrarea în Uniunea Europeană. În cazul unui statut de neutralitate, nu s-ar mai pune problema aderării la NATO. Ucraina i-ar cere Rusiei reparații pentru daunele enorme care au apărut în urma agresiunii.

Scenariul al doilea: Victoria Rusiei

Slăbiciunile deja menționate ale atacului rus vor întârzi hotărârea lui Vladimir Putin de a câștiga acest război cu orice preț, fie și cu alt obiectiv decât cel inițial. Nu numai pentru el, ci pentru întreaga conducere, precum și pentru părți însemnate ale populației, este de neimaginat ca puterea nucleară care e Rusia să piardă un război împotriva unei țări mai

mici și mai slabe, o țară care, de fapt, cum a tot repetat Vladimir Putin, nici măcar nu există cu adevărat. Conștiința de sine a Rusiei face ca o victorie să fie vitală.

Înainte de toate, un succes militar este important pentru puterea președintelui. Orice abatere prea mare de la obiectivele inițiale ale războiului – ca să nu mai vorbim despre o înfrângere – reprezintă o amenințare la adresa puterii lui. Un conducător aflat într-o poziție atât de solidă, cu o putere aproape nelimitată, nu are voie să arate semne de slăbiciune. În rândurile acelor pe care i-a ținut într-o stare de teroare și dependență s-ar fi putut infiltra repede câțiva dispuși să-l înlăture. Dacă la urmările sancțiunilor care s-au făcut simțite în țară imediat după începerea războiului s-ar mai adăuga și o înfrângere, nu ar fi excluse proteste de o anvergură mai mare. „Da, ei îl susțin”, mi-a spus odată un foarte competent partener de discuție rus. „Dar nimeni n-ar ieși în stradă pentru el, dacă ar fi să se poticnească.”

Forțele armate rusești le-au fost de la bun început superioare celor ucrainene: numeric, ca dotări și posibilități de a suplimenta efectivele. Când atacul nu a înaintat așa cum spera, tabăra rusă a folosit mijloace suplimentare. Au ajuns în mai multe rânduri la atacuri cu rachete, context în care au fost folosite și cele hipersonice Kinjal. Hotărârea lui Vladimir Putin de a schimba în favoarea sa soarta războiului

s-a văzut și în maniera crudă și lipsită de scrupule în care a purtat acest război, care nu a ocolit nici măcar țintele și populația civile. A mizat și pe o disperare tot mai mare în rândurile populației și pe creșterea disponibilității ei de a accepta o capitulare. În plus, este posibil ca, la nivel de conducere, rușii să fi mizat pe o opoziție a conducerii ucrainene împotriva lui Zelenski și pe o dorință din ce în ce mai mare a lui de „a pune capăt unei absurde vărsări de sânge“, în caz că războiul s-ar prelungi.

Înaintarea încununată de succesul rușilor de-a lungul coastei Mării Azov și a Mării Negre a făcut legătura între Crimeea și așa-numitele „republici populare“ și, astfel, cu Rusia. Cucerirea întregii coaste a Mării Negre, inclusiv a Odessei, amenință să blocheze complet accesul Ucrainei la Marea Neagră. Refuzul altor state de a institui o zonă de interdicție aeriană peste teritoriului Ucrainei le-a lăsat forțelor armate rusești supremația aeriană, pe care apărarea antiaeriană ucraineană nu o poate opri de una singură.

Opoziția încrâncenată a Ucrainei depinde de hotărârea președintelui Zelenski și a conducerii sale de a continua războiul fără niciun compromis și, în special, de a nu ceda orașele. Prin urmare, tabăra rusă a mizat pe neutralizarea conducerii ucrainene nu numai prin ocuparea – sau, cel puțin, încercuirea Kievului –, ci și prin operațiuni de comando.

Pentru a putea afirma că a obținut o victorie, lui Vladimir Putin i-ar fi de ajuns ocuparea estului și a sudului țării. Disponibilitatea lui de a renunța la capitală probabil l-ar obliga să dea câteva explicații. Ideea lui ar fi să lase vestul, un fel de rămășiță a Ucrainei, să trăiască fără niciun sprijin, sub amenințarea permanentă a rușilor. Rusia poate fie să anexeze direct partea cucerită din Ucraina, fie să o transforme într-un stat vasal, așa cum și-o dorea Moscova. Conducătorii „republicilor populare“ ar fi început deja să gândească cu voce tare să se unească cu Rusia. Reconstrucția țării ar urma să fie asigurată și finanțată în mare măsură de Rusia.

Pe deasupra, Vladimir Putin ar miza și pe faptul că, printr-o victorie asupra Ucrainei și prin agresivitatea lipsită de scrupule demonstrată cu acest prilej, are să exercite noi presiuni asupra Occidentului. În cazul unei victorii rusești, obiectivele lui geostrategice mai ample ar putea fi luate din nou în discuție conform calculelor inițiale.

Scenariul al treilea: Partida se termină pat

În principiu, armata rusă se poate afla în situația de a încheia victorioasă – firește, cu mari eforturi suplimentare. Ca urmare a modului în care decurge războiul în realitate, cu posibile lupte din casă în casă în orașe, cu o populație ucraineană aflată într-o permanentă stare de opoziție și cu deficiențe logistice de

partea rusă, precum și ținând seama de efectul sancțiunilor occidentale asupra economiei rusești, Vladimir Putin ar putea lua în considerare următorul raționament: să accepte o situație de pat pe care, acasă, s-o vândă drept victorie și care să îi permită totodată să intensifice conflictul pe viitor.

Caz în care s-ar putea ajunge la un armistițiu, cu acordul reciproc al părților de a negocia problemele de fond. Forțele armate rusești ar fi staționate în continuare în mare parte din Ucraina, o întoarcere la stabilitate, normalitate și reconstrucție fiind foarte dificilă. Aceasta ar fi situația unui „conflict înghețat”, situația rămânând extrem de instabilă. În trecut, politica rusească a cultivat cu mare succes astfel de instabilități, ca să-și exercite influența asupra situației internaționale. Este de ajuns să ne gândim la Georgia, din care s-au desprins unele părți teritoriale, la situația din Ucraina începând cu 2014, sau la conflictele din Balcani, rezolvate doar superficial.

Un armistițiu ar presupune și acorduri asupra unor tratative în legătură cu problemele de fond. Ambele părți ar renunța la o parte dintre revendicările inițiale. Rusia ar recunoaște existența independenței Ucrainei și legitimitatea actualei conduceri. Ambele părți ar declara că au concepții diferite în ceea ce privește conflictele teritoriale – mai exact, anexarea Crimeei și separarea „republicilor populare” – și ar accepta statu-quo-ul. Concret, lucrul acesta

ar fi favorabil Rusiei. Ucraina ar da asigurări că, în condițiile stabilite de ea, s-ar declara neutră. Un subiect mai dificil al unor astfel de discuții legate de un eventual armistițiu ar fi problema retragerii complete sau parțiale a forțelor armate ruse, precum și cea a despăgubirilor.

Indiferent cum ar arăta până la urmă un armistițiu ca rezultat al unui pat într-o situație care reflectă mersul războiului, nu însă și puterea reală a celor două tabere, Ucraina s-ar afla în continuare sub presiunea permanentă a unui posibil atac rusec. Un pat, la fel ca o victorie a Ucrainei, ar putea fi favorizat de schimbarea situației din Rusia fie ca urmare a unei opoziții din ce în ce mai mari în țară, fie a unei schimbări la vârf.

Scenariul al patrulea: Agravarea conflictului

Nu exclud posibilitatea ca acest conflict să se agraveze atât în Ucraina, cât și dincolo de ea. Dacă, după o perioadă mai îndelungată, Vladimir Putin nu ar încheia războiul cu succes, dar ar rămâne hotărât să-l câștige – presupunând că ar fi în stare –, atunci l-ar agrava. În acest scop, el ar continua ca până acum, dar cu și mai multă putere: mai multe forțe armate, mai multe atacuri de artilerie, mai multe rachete, mai multă suferință în rândul populației civile. Nu încapе îndoială că ar fi într-adevăr dispus să procedeze astfel. Modul în care a purtat războaiele